

A DOZEN

N

ISAACA IMOV

THE

BICENTENNIAL

DAZZLİNG TACİT ESEV
TZE SG@ERSTAR OF SCENGE .ZİGTİ@

MAN

”

”

(tET

” S

2-4110-6 • \$1.95

Odată cu Omul Bicentener intrăm în domeniul povestirilor cu roboți, povestiri pe care Asimov le-a adus pe adevărate culmi de realizare artistică și științifică.

De fapt, povestiri și legende despre oameni din metal, sau despre diverse soiuri de automate au însoțit întreaga istorie scrisă a omenirii. Talos, omul de metal care păzea insula Creta pe vremea regelui Minos, frumoasele ajutoare din aur construite de zeul fierar Hephaistos, Golem-ul legendelor evreiești, păpușa mecanică din povestirile lui Hoffmann, celebrul monstru construit de Frankenstein – imaginat de Mary Shelley... Și exemplele vor deveni din ce în ce mai numeroase pe măsură ce revoluția industrială promitea (și se ținea de cuvânt) noi și noi miracole tehnice și tehnologice. Dar toți acești, să le spunem, proto-roboți, slujeau mai degrabă ca elemente de decor sau erau simple amuzamente. Nimeni nu se gândise să-i pună la

treabă, să-i transforme într-o forță de producție la dispoziția întregii omeniri. Problema avea să fie rezolvată, însă, de scriitorii de anticipații științifice cu atâta fervoare și pasiune încât povestirile cu și despre roboți au devenit, alături de călătoriile spațiale și monștrii extraterestri, un adevărat simbol al science-fiction-ului.

Termenul de robot a fost introdus abia în 1923 de scriitorul și filozoful ceh Karel Capek în celebra sa parabolă R.U.K. (în limba cehă cuvântul robota înseamnă muncă forțată). Deși în piesa lui Capek termenul definește, de fapt, un android (adică o ființă artificială construită din structuri organice), treptat el suferă o mutație a înțelesului, devenind o creație artificială metalică mai mult sau mai puțin asemănătoare omului.

Dotăți cu creiere artificiale, de regulă dispozitive electronice (pozitronice, în povestirile lui Asimov) roboții sunt, în general, destinați să-i servească pe oameni și să se supună ordinelor lor. Uneori, însă, ordinele acestora sunt imprecise, creierele lor suferă anumite dereglări,

încep să gândească pe cont propriu, suferă un anumit grad de conștientizare și de aici drama a numeroase povestiri cu roboți.

Asimov va pune ordine în ordinele date roboților, prin celebrele sale Legi și va deveni astfel părintele roboticii (termenul este creația sa și a intrat deja în terminologia practică).

Și pentru că aceste Legi sunt atât de celebre și pentru că adesea ele au fost folosite, implicit sau explicit, și în povestirile cu roboți ale altor scriitori, am preferat să vi le prezentăm și noi în inspirata versiune din volumul *Eu, robotul* (Editura Tineretului, 1967), versiune sub care au intrat deja în conștiința cititorilor noștri.

Legile fundamentale ale roboților:

1. Robotul n-are voie să pricinuiască vreun rău omului sau să îngăduie, prin neintervenție să i se întâmple ceva unei ființe umane.
2. Robotul trebuie să asculte poruncile omului, dar numai atunci când ele nu contrazic Legea 1.
3. Robotul trebuie să-și apere existența, dar numai atunci când grija de sine nu contrazice Legea 1 sau Legea 2.

*(Manualul de robotică, ediția
56 – anul 2058)*

***

1

Andrew Martin spuse mulțumesc și se așeză pe locul ce i se oferise. Era la capătul puterilor, deși nu arăta.

De fapt, nu arăta în nici un fel și, dacă exceptăm tristețea ce i se citea în ochi, figura lui exprima o anume bonomie. Părul său era moale, castaniu, aproape blond și în lipsa pilozității faciale, părea proaspăt și îngrijit bărbierit. Îmbrăcămintea, evident demodată, era corectă; predominau culorile catifelate de roșu-purpuriu.

În fața lui, și în spatele biroului, stătea chirurgul. Legitimația de pe birou includea o serie de litere și cifre semnificative, dar Andrew nu le dădu nici o importanță, îi era de ajuns să-l numească: Doctorul.

— Când poate fi făcută operația, Doctore? întrebă el.

Blând, cu acea notă de respect caracteristic pe care un robot o folosește întotdeauna în raport cu ființele umane, chirurgul spuse:

— Nu sunt sigur că am înțeles, Doamnă: cui,

sau asupra cui trebuie să fac o asemenea operație?

O privire de respect intransigent s-ar fi putut vedea pe figura chirurgului, dacă un robot de acest fel, din oțel inoxidabil, bronzat, ar fi putut avea o astfel de expresie – sau orice expresie, în general.

Andrew Martin studia mâna dreapta a robotului, acea mână-bisturiu, așa cum se odihnea acum, nemișcată, pe birou. Degetele erau lungi și prelucrate din metal în mod artistic, arătând curbe atât de grațioase și corecte încât, pentru o clipă, îți puteai imagina ca bisturiul se contopește cu ele. În munca sa nu încăpeau ezitățile, poticnelile, tremurăturile sau greșeala. Și această încredere în sine venea odată cu specializarea, o specializare atât de puternic dorită de umanitate încât puțini roboți mai erau acum entități independente cerebral. Deși chirurg, acest independent cerebral era în schimb atât de limitat în specializarea lui încât nu-l recunoscuse pe Martin, și probabil nici nu auzise vreodată de el.

— Te-ai gândit vreodată că ți-ar fi plăcut să fii

1

om? întrebă Andrew.

Chirurgul ezită pentru o clipă; întrebarea nu-și găsea loc nicăieri în rețeaua creierului său pozitronic.

— Dar eu sunt un robot, Domnule.

— Nu ți-ar fi părut mai bine să fi fost om?

— Ar fi fost mai bine Domnule, să fiu un chirurg mai bun. Ca om nu puteam să fiu. Ca robot, da. Îmi place să fiu robot, dar mi-ar fi plăcut să fiu și mai specializat decât sunt.

— Nu te deranjează că eu pot să-ți dau ordine? Că te pot face să te ridici în picioare, să stai jos, să te miști la stânga, la dreapta, numai spunându-ți să faci aceste lucruri?

— Este plăcerea mea să vă fac pe plac, Domnule. Dacă ordinele Dumneavoastră ar interfera în vreun fel cu programul meu relativ la atitudinea față de Dumneavoastră sau altă ființă umană, nu le-aș da ascultare. Prima Lege, privind sarcina mea în privința siguranței omului, ar prevala asupra Legii a Doua, care se referă la obediență. Astfel, supunerea este plăcerea mea. În fine, asupra cui trebuie să efectuez operația?

— Asupra mea.

— Bine, dar acest lucru este imposibil. Este o operație evident dăunătoare.

— N-are importanță, spuse Andrew calm.

— Dar eu nu pot face rău, răspunse chirurgul.

— Unei ființe umane nu, zise Andrew, însă și eu

1 sunt tot robot.

Andrew semăna mult mai mult cu un robot atunci când fusese fabricat.

Semăna atunci oricărui robot – funcțional și bine lustruit.

Se simțea bine în căminul în care fusese adus în acele zile când roboții în gospodărie, sau chiar în lume, erau o raritate. Trăiau patru oameni în acea casă. Domnul, Doamna, Domnișoara și Micuța Domnișoară. Desigur, le știa numele, dar nu le utiliza niciodată. Domnul era Gerald Martin.

Numărul său de serie era NRD... Cifrele le uitase până la urmă. Asta se întâmplase, desigur, cu multă vreme în urmă, dar dacă ar fi dorit să le țină minte, nu le-ar fi uitat. Nu dorise însă să și le amintească.

Pentru că nu putea folosi încă literele, Micuța Domnișoară a fost prima care l-a numit Andrew, iar ceilalți s-au luat după ea.

Micuța Domnișoară... Trăise nouăzeci de ani; acum era moartă de mult. Încercase odată să-i spună Doamnă, dar ea nu-i permisesse. Așa că o

numise Micuța Domnișoară, până în ultima ei zi.

Se intenționase ca Andrew să îndeplinească funcțiile unui valet, ale unui intendent sau chiar ale unei cameriste. Era vremea experimentelor – pentru el, ca și pentru toți roboții de pretutindeni – cu excepția celor din fabrici și laboratoare.

Familia Martin se arătase mulțumită și adesea, pentru că Domnișoara și Micuța Domnișoară doreau să se joace cu el, nu era lăsat să-și vadă de îndatoririle sale decât jumătate din timp. Domnișoara fusese aceea care înțelesese prima cum trebuie procedat.

— Noi îți poruncim să te joci cu noi și trebuie să te supui ordinului.

— Îmi pare rău, Domnișoară, dar un ordin anterior al Domnului are întâietate.

— Tata a spus numai, a continuat ea, că spera ca tu să faci curat. Asta nu prea sună a ordin. În schimb, eu îți poruncesc.

Desigur, Domnul nu se supăraseră. Era tandru cu fetele lui, chiar mai mult decât Doamna, iar Andrew, Ia rândul său, se atașase mult de ele. S-

2

ar fi putut spune că, într-un fel, fetele au făcut să apară la el ceea ce la oameni

se numea dragoste. Andrew se gândea că este dragoste pentru că nu cunoștea alt cuvânt care să exprime ceea ce simțea el.

Pentru Micuța Domnișoară sculptase Andrew un pandantiv din lemn. Ea i-l comandase. Și asta pentru că, se pare, Domnișoara primise de ziua ei tot un pandantiv, gravat din fildeș – ceea ce o necăjise pe sora ei mai mică. Ea nu avea decât o bucățică de lemn, pe care i-o dăduse lui Andrew, împreună cu un cuțitaș de bucătărie.

Andrew îl lucruse, i-l dăduse repede, și Micuța Domnișoară spusese:

— E tare drăguț, Andrew. Am să-l arăt și lui tăticu. Domnului nu-i venea să-și creadă ochilor.

— De fapt de unde-l ai, Mandy? Așa o chema el pe Micuța Domnișoară.

Iar când aceasta îl asigură că nu minte, Domnul se întoarse spre Andrew.

— L-ai făcut tu, Andrew?

— Da, Domnule.

— Și concepția e tot a ta?

— Da, Domnule.

— De unde ai copiat modelul?

— E o reprezentare geometrică, Domnule, care se potrivește cu rețeaua de fibre a lemnului.

A doua zi Domnul îi aduse o altă bucată de lemn, una mai mare și un cuțit vibroelectric

— Fă ceva din asta, Andrew. Orice dorești tu. Și Andrew a lucrat sub supravegherea Domnului, care a privit apoi îndelung rezultatul. De atunci Andrew n-a mai servit la masă. În schimb i s-a ordonat să citească lucrări despre proiectarea mobilei și astfel a învățat să facă birouri și alte obiecte de mobilier.

— Îți reușesc lucruri uluitoare, Andrew, i-a spus, după un timp, Domnul.

— Îmi face plăcere să le lucrez, admise Andrew.

— Plăcere?

— Vreau să spun că îmi ușurează cumva fluxul prin circuitele creierului. V-am auzit folosind cuvântul „plăcere”, și felul în care îl folosiți se potrivește felului în care simt. Îmi face plăcere să le fac, Domnule.

Gerald Martin l-a dus pe Andrew la filiala regională a Corporației Roboții Americani și Oamenii Mecanici. Ca membru în Legislatura Regională nu întâmpinase nici o greutate în a obține o întrevedere cu robopsihologul șef. De fapt, numai datorită acestei funcții avusese dreptul să posede roboți, în acele zile de început, când aceștia nu erau prea numeroși.

Pe atunci, Andrew nu înțelegea mai nimic din toate acestea. Peste ani, însă, pentru că învățase mai mult, revedea acele scene de început în adevărata lor lumină.

Robopsihologul Merton Mansky ascultase cu neliniște crescândă și se stăpânea cu greu să nu bată darabana pe birou. Avea trăsături obosite, riduri, și arăta mai bătrân decât era în realitate.

— Robotica nu este o știință exactă, domnule Martin. Nu vă pot explica în amănunt, dar matematica ce guvernează rețeaua pozitronică a creierului este mult prea complicată pentru a nu permite decât soluții aproximative. Evident, de vreme ce construim totul în jurul celor Trei

Legi, acestea nu pot fi încălcate. Desigur, vă putem înlocui robotul...

— Nicidecum, spuse Domnul. Nu se pune problema unui defect — pentru că își îndeplinește perfect sarcinile cu care a fost programat. Eu vreau doar să vă atrag atenția că el sculptează lemnul în forme minunate, niciodată aceleași. Produce opere de artă.

Mansky părea complet derutat.

— Ciudat. Desigur, acum încercăm și noi rețele pozitronice generalizate. Dar credeți cu adevărat că este creativ?

— Priviți și dumneavoastră. Domnul îi înmână o mică sferă din lemn pe care era o scenă de joacă în care băieții și fetele, deși perfect proporționați, erau prea mici pentru a se distinge, dar se contopeau atât de natural cu fibrele, încât scena părea a fi gravată.

Mansky nu-și credea ochilor.

— A făcut el asta? — (îi restitui sfera clătinând capul a neîncredere.) E un joc al hazardului... Probabil are ceva la rețeaua pozitronică.

— Mai puteți fabrica unul la fel?

³ — Probabil nu. Până acum nu ni s-a mai semnalat așa ceva.

— Grozav. Nu mă deranjează deloc că Andrew este unic.

— Mie însă mi-e teamă că specialiștii
Companiei vă vor cere înapoi robotul, pentru
studiu.

— Asta în nici un caz! răspunse imediat
Domnul, cu o bruscă asprime în glas. Uitați tot
ce v-am spus! Se întoarce apoi spre Andrew.

— Să mergem acasă.

— Cum doriți, Domnule, răspunse Andrew.

Domnișoara avea, de acum, întâlniri cu băieții și nu prea stătea pe acasă, în schimb, Micuța Domnișoară, nu așa micuță ca odinioară, umplea întreg orizontul lui Andrew. Ea nu uitase niciodată că prima bucățică de lemn, pentru ea o sculptase. O ținea acum în jurul gâtului, agățată de un lăntișor de argint.

Și ea a fost prima care a obiectat la obiceiul Domnului de a oferi lucrurile lui Andrew.

— Zău, tăticle, dacă cineva își dorește ceva cu adevărat, să-l punem să plătească. Merită.

— Nu fi lacomă, Mandy, nu-i frumos.

— Dar nu pentru noi, tăticle. Pentru artist. Andrew nu mai auzise cuvântul înainte și, când avu un moment liber, îl căută în dicționar.

Au făcut, apoi, o nouă călătorie, de data aceasta la avocatul Domnului.

— Ce părere ai de toate acestea, John? l-a întrebat Domnul.

Avocatul era John Feingold. Avea părul alb, o burtă mare și lentile de contact ale căror margini sclipeau verde-strălucitor. Se uită la

plăcuța pe care Domnul o adusese cu el și spuse:

— E minunată! Dar zvonurile au ajuns deja la mine. Nu e sculptată de robotul tău? Acesta pe care l-ai adus cu tine?...

— Ba da, Andrew le face. Nu-i așa Andrew?

— Da, Domnule.

— Cât ai plăti tu pe asta, John? l-a întrebat Domnul.

— N-aș putea spune, nu colecționez asemenea lucruri.

— Închipuie-ți că pe asta micuță mi s-au oferit două sute cinci zeci de dolari. Andrew a făcut scaune care s-au vândut cu cinci sute de dolari. Sunt în bancă acum două sute de mii de dolari obținuți din produsele făcute de el.

— Slavă Cerului, te face bogat, Gerald.

— Numai pe jumătate bogat, precizase Domnul. Pentru că jumătate din ei sunt pe numele lui Andrew Martin.

— Robotul?

— Exact, și vreau să știu dacă este legal.

⁴ — Legal...? — Scaunul lui Feingold scârțâi prelung atunci când se lăsă pe spate. — Nu există niciun precedent, Gerald. Cum ar putea robotul tău semna actele necesare?

— Cu numele său. Mai trebuie să facă și altceva?

— Mde. — Feingold ridică ochii spre tavan, apoi spuse: Ei bine, vom înființa un trust care să acționeze în numele său și care va fi ca un tampon între el și lumea ostilă. Pe de altă parte, sfatul meu este să nu întreprinzi nimic... De vreme ce nimeni nu te-a oprit până acum. Dacă cineva are obiecții, lasă-l să acționeze prin lege.

— Și ai să preiei cazul, dacă lucrurile se complică?

— Dacă sunt plătit, desigur.

— Cât?

— Cam atât, spuse Feingold și indică plăcuța de lemn.

— Cinstit, acceptă Domnul.

Chicotind, Feingold se întoarse spre robot.

— Andrew, ești fericit că ai bani?

— Da, Domnule.

— Și ce ai de gând să faci cu ei?

— Să cumpăr, Domnule, lucruri pe care,

---

oricum, Domnul ar trebui să le cumpere. Ar economisi cheltuiala, Domnule.

Și asemenea ocazii se iviră. Reparațiile erau scumpe, iar reviziile și mai și. Cu trecerea anilor se produceau noi modele de roboți și Domnul avu grijă să-i procure orice nouă adaptare, astfel încât Andrew ajunsese, până la urmă, un model de reușită metalică – pe propria sa cheltuială, exact așa cum își dorise.

Numai rețeaua creierului său pozitronic rămăsese neatinsă, deoarece Domnul insistase în acest sens.

– Noile modele nu sunt atât de reușite ca tine, Andrew, spuse el. Nii roboți sunt fără valoare. Compania a învățat să producă rețele pozitronice mult mai precis, mai aproape de proiecte. Nii roboți n-o iau „razna”. Ei fac numai ceea ce au fost proiectați să facă. Dar eu te prefer așa cum ești.

– Mulțumesc, Domnule.

– Și nu uita că totul se datorează înzestrării tale. Sunt sigur că de când te-a văzut Mansky a oprit dezvoltarea rețelelor pozitronice generalizate. Nu-i place imprevizibilul. Știi de

câte ori te-a cerut, de atunci, ca să faci cercetări pe tine? De nouă ori. Nu i-am dat, evident, satisfacție niciodată, iar acum, că a ieșit la pensie, probabil că o să fim mai liniștiți.

Părul domnului începuse să se rărească și să încărunțească, fața i se ridase. În schimb, Andrew arăta chiar mai bine decât în ziua când intrase prima oară în familia lor. Doamna aderase la un cerc artistic undeva prin Europa, iar Domnișoara devenise poetă în New York. Ele îi scriau uneori, deși nu prea des. Micuța Domnișoară se măritase și locuia acum prin apropiere. Spunea că nu vrea să-l părăsească pe Andrew. Iar când copilul ei, Micul Domn, se născuse, îi permisesse lui Andrew să-l hrănească cu biberonul.

Odată cu nașterea nepoțelului, Andrew a înțeles că Domnul era bucuros că are, în sfârșit, un moștenitor. Așa că, acum, a îndrăznit să-și formuleze cererea.

— Domnule, aș vrea să vă mulțumesc pentru că m-ați lăsat să cheltuiesc banii așa cum am vrut.

— Erau banii tăi, Andrew.

— Numai pentru că așa ați vrut
5 Dumneavoastră, Domnule. Nu cred că legea v-
ar fi împiedicat să-i păstrați pe toți.

— Legea nu mă poate convinge să fac un rău,
Andrew.

— În ciuda tuturor cheltuielilor, Domnule, și
în ciuda impozitelor, mai am aproape șase sute
de mii de dolari.

— Știu, Andrew.

— Aș vrea să vi-i dau Dumneavoastră.

— Dar n-am să-i primesc, Andrew.

— În schimbul a ceva ce-mi puteți da.

— Da? Ce anume, Andrew?

— Libertatea, Domnule.

— Ce...?!

— Aș vrea să-mi cumpăr libertatea, Domnule.

6

N-a fost deloc ușor. Domnul se îmbujorase și exclamase „Pentru Dumnezeu!”. Apoi îi întorsese spatele și se îndepărtase enervat.

În cele din urmă, provocatoare și severă, tot Micuța Domnișoară îl convinsese, și asta de față cu Andrew. De altfel, nimeni nu ezitase să vorbească vreodată în fața lui Andrew, indiferent dacă cele spuse îl interesau sau nu. Era doar un robot.

— Tată, de ce o iei ca pe un afront personal? El va rămâne cu noi. Ne va rămâne credincios. Nu poate face altfel, e construit așa. Tot ce dorește este numai un aranjament verbal. Vrea doar să fie numit liber. Este lucrul acesta atât de teribil? Nu și-a câștigat și el dreptul să aibă această șansă? Și slavă cerului, noi doi discutăm despre asta de ani de zile.

— Discutați de ani de zile?

— Întocmai, și de fiecare dată tot amâna să-ți spună de teamă că ai putea să te superi. Eu l-am convins, acum, să-ți spună și ție.

— Dar el nici nu știe ce înseamnă libertatea. E doar un robot.

— Tată, nu-l cunoști. A citit toată biblioteca. Nu știu ce gândește, așa cum de fapt nu știu ce gândești nici tu. Dar când îi vorbești, ai să vezi că reacționează la diferite concepte, ca mine sau ca tine. Ce altceva contează? Dacă reacțiile cuiva seamănă cu ale tale, ce-ai mai vrea în plus?

— Legea nu va adopta această atitudine, a spus Domnul încruntat. Fii atent, — și se întoarse spre Andrew adresându-i-se pe un ton voit afectat, — nu pot să te eliberez decât dacă este legal. Iar dacă aducem problema în justiție, nu numai că n-o să-ți câștigi libertatea, dar vor lua cunoștință oficială de banii tăi. Îți vor spune că un robot n-are dreptul să aibă bani. Merită să-ți pierzi banii pentru această mascaradă?

— Libertatea nu are preț, Domnule, îi răspunsese Andrew. Chiar și numai șansa vagă a libertății valorează cât toți banii.

Se părea ca și justiția împărtășea părerea că libertatea n-are preț. De aceea și înclina spre ideea că, pentru nici un preț, oricât ar fi el de mare, un robot nu-și poate cumpăra libertatea.

De fapt, pledoaria procurorului regional, care-i reprezenta pe cei ce intentaseră acțiunea pentru a se opune eliberării roboților, suna astfel:

„Cuvântul libertate nu are înțeles când se aplică unui robot. Numai o ființă omenească poate fi liberă”. Și repetase acest lucru de mai multe ori, rar, subliniindu-și ritmic vorbele cu mâna, ori de câte ori i se părea că a găsit un moment prielnic.

Micuța Domnișoară ceruse permisiunea să vorbească în numele lui Andrew.

A fost strigată pe numele ei întreg, pe care Andrew nu-l mai auzise până atunci.

— Martorul Amanda Laura Martin Charney să vină la bară!

— Mulțumesc, Excelență. Nu sunt avocat și deci nu cunosc arta pledoariei, sper, însă, că veți

acorda mai multă importanță înțelesului și veți trece cu vederea cuvintele care-l exprimă. Să stabilim mai întâi ce înseamnă a fi liber în cazul lui Andrew. Pentru că, într-un anume fel, el este liber. Cred că, de aproape douăzeci de ani, nimeni din familia Martin nu i-a mai dat vreun ordin cu care, simțeam noi, Andrew n-ar fi fost de acord. Dacă dorim, însă, noi putem să-i dăm orice ordin, formulat oricât de aspru, pentru că el este o mașină care ne aparține. De ce am face-o, de vreme ce ne-a servit credincios atât de mult timp, și a câștigat atât de mulți bani pentru noi? Nu ne mai datorează nimic. Datoria este acum de partea noastră. Chiar dacă am fi opriți din punct de vedere legal să-l supunem pe Andrew unei servituți involuntare, el ne va servi, totuși, voluntar. Oferirea libertății se reduce, deci, până la urmă, la un simplu joc de cuvinte, dar care înseamnă foarte mult pentru el. Lui îi va oferi totul, iar pe noi nu ne va costa nimic.

— Vă înțeleg, doamnă Charney. Adevărul este, însă, că nu avem o lege care să interzică așa ceva și nici un caz precedent. Există totuși aserțiunea

nescrisă că numai un om se poate bucura de libertate. Nu pot face eu acum legi noi, fără nici o șansă în fața Curții Superioare, dar nici nu pot acționa împotriva acestei aserțiuni. Să ne adresăm robotului: Andrew !

— Da, Excelență.

Era pentru prima oară când Andrew vorbea într-o curte de tribunal și judecătorul rămase surprins, pentru o clipă, de timbrul omenesc al vocii lui.

— De ce vrei să fii liber, Andrew? În ce fel simți tu acest lucru?

— Dumneavoastră ați vrea să fiți sclav, Excelență? răspunse Andrew printr-o întrebare.

— Dar nu ești sclav, Andrew. Ești un robot perfect – un geniu ai roboților – după câte înțeleg, capabil de o exprimare artistică nemaîntâlnită. Ce-ai vrea să faci mai mult, dacă-ai fi liber?

— Poate nu mai mult decât acum, Excelență, dar cu mai multă plăcere. S-a spus în această curte că numai o ființa umană poate fi liberă. Eu cred că numai cine dorește libertatea poate fi liber. Iar eu doresc libertatea !

Probabil la acest răspuns a făcut aluzie și judecătorul, pentru că fraza principală din

---

hotărârea sa a fost: „Nu avem dreptul să interzicem libertatea oricărui obiect cu o minte suficient de avansată, încât să înțeleagă conceptul și să dorească acest lucru”.

În cele din urmă cazul a ajuns în fața Curții Mondiale.

8

Domnul rămăsese supărat și timbrul aspru al vocii lui îl făcea pe Andrew să se simtă furnicat de scurtcircuite.

— Nu-ți vreau banii tăi afurisiți, Andrew. Am să-i iau pentru că altfel nu te-ai simți liber. De acum înainte poți să-ți alegi ce îndeletnicire vrei și s-o faci cum îți place. N-am să-ți mai dau nici un ordin, cu excepția acestuia: Fă cum vrei. Dar încă răspund pentru tine. Este o parte din hotărârea tribunalului. Sper că înțelegi acest lucru.

Micuța Domnișoară l-a întrerupt.

— Nu fii irascibil, tată. Responsabilitatea nu e prea mare. Știi și tu că, de fapt, nu trebuie să faci nimic. Cele Trei Legi își fac încă datoria.

— Atunci cum este el liber?

— Nu sunt și ființele umane limitate de legile lor, Domnule? replică Andrew.

— N-am de gând să mă cert...

Domnul părăsise încăperea și Andrew nu-l mai revăzu decât rareori după aceea. În schimb, Micuța Domnișoară venea să-l viziteze adesea în căsuța pe care și-o făcuse singur. N-avea,

desigur, bucătărie și nici instalații sanitare. Numai două camere; una era bibliotecă, iar cealaltă o combinație de cameră de lucru și depozit. Andrew accepta numeroase comisioane și acum, ca robot liber, lucra mai mult decât înainte. Achitase în întregime costul casei și primise actele de proprietate.

Într-o zi, Micuțul Domn – nu, „George”! îi spunea deja pe nume – a venit la ei. (Micuțul Domn insistase asupra acestui amănunt după decizia curții. „Un robot liber nu mai trebuie să-mi spună «Micuțul Domn»”, spusese George. „Eu îți spun Andrew, deci trebuie ca și tu să-mi spui George”.)

Preferința lui fusese exprimată ca un ordin, așa că Andrew îl numea acum George – Micuța Domnișoară, rămăsese, însă, Micuța Domnișoară.

George venise singur să-i spună că Domnul era pe moarte. Micuța Domnișoară era lângă patul său, dar Domnul vroia să-l vadă și pe el. Deși nu se mai putea mișca, se chinu să-și ridice mâna.

— Andrew, spuse el încet, Andrew – nu mă ajuta George, sunt pe moarte, nu neputincios – Andrew, mă bucur că tu ești liber. Țineam mult să-ți spun asta.

Andrew nu știa ce să spună. Nu mai fusese niciodată lângă cineva pe moarte, deși înțelegea că moartea este echivalentul uman al încetării funcțiilor. Era, însă, o demontare involuntară și ireversibilă, și Andrew nu știa ce să spună în asemenea circumstanțe. A rămas doar în picioare, absolut tăcut, absolut nemișcat.

După ce totul s-a sfârșit, Micuța Domnișoară i-a spus:

— Poate că nu ți s-a părut prietenos, mai ales în ultima vreme, Andrew, dar, cum știi, era în vârstă, și l-a durut faptul că ai vrut să fii liber.

Abia atunci Andrew găsi cuvintele.

— N-aș fi fost niciodată liber fără el, Micuță Domnișoară.

9

Abia după moartea Domnului a început Andrew să poarte haine. Mai întâi și-a pus o pereche de pantaloni pe care-i dăduse George.

George era acum căsătorit, ajunsese avocat și intrase la firma lui Feingold. Bătrânul Feingold murise de mult, dar fiica lui îl moștenise și, în cele din urmă, numele firmei a devenit Feingold și Martin. Și a rămas astfel chiar și atunci când ea se retrăsese și nici un alt Feingold nu-i mai luase locul. Pe vremea când Andrew începuse să poarte haine, numele lui Martin tocmai fusese adăugat la firmă.

George încercase să nu râdă când îl văzuse, pentru prima oară, pe Andrew luptându-se să-și pună pantalonii. Dar pentru ochii lui Andrew, râsul era evident. George îi arătase atunci cum să manipuleze încărcătura statică pentru a-i permite să deschidă pantalonii, să-i învelească în jurul corpului, și apoi să-i închidă. George demonstrase pe proprii săi pantaloni, dar Andrew era perfect conștient că-i mai trebuie timp până să poată imita acele mișcări.

— Dar de ce îți pui pantaloni, Andrew? Corpul

tău este perfect funcțional și este păcat să-l acoperi – mai ales când nu e vorba de o protecție termică, sau de pudoare. În plus, materialul nu se mulează prea bine pe o suprafață metalică.

Andrew se împotrivi.

– Dar corpurile omenesti nu sunt la fel de perfect funcționale, George?

Și totuși le acoperiți.

– Pentru căldură, curățenie, pentru protecție, estetică. Nici una nu ți se aplică.

– Mă simt gol fără ele. Mă simt altfel, George.

– Altfel... dar, Andrew, acum sunt miliarde de roboți pe Pământ. Numai în această regiune, potrivit ultimului recensământ, sunt aproape tot atâția roboți cât și oameni.

– Știu, George. Sunt roboții care fac toate treburile.

– Nici unul însă nu poartă haine.

– Dar nici unul nu este liber, George.

Treptat, Andrew și-a îmbogățit garderoba. Îl inhibau, însă, zâmbetul lui George și privirile oamenilor care-i aduceau hainele comandate.

Putea fi el liber, dar era construit în el un program detaliat cu privire la comportamentul față de oameni și îndrăzneția să avanseze numai cu pași mărunți. Dezaprobarea deschisă, pe care o simțea pretutindeni în jur, îl intimida și-l întorcea cu luni de zile înapoi. Nu toată lumea acceptase libertatea sa. Era incapabil să se simtă jignit, dar resimțea o anumită dificultate cu procesorul logic, atunci când se gândea la acest lucru. Evita să-și pună haine – sau prea multe – când credea că Micuța Domnișoară ar putea veni în vizită. Era bătrână acum și adesea plecată în ținuturi mai calde, dar când se întorcea, primul lucru pe care îl făcea era să-l viziteze.

Odată, pe când era plecată, George îi spusese resemnat:

— M-a convins, Andrew. Voi candida pentru următoarea legislatură. Ce naște din pisică... cum obișnuiește ea să-mi spună.

— Ce naște... Andrew se oprise nesigur.

— Vreau să spun că eu, George, nepotul, voi fi ca și Domnul, bunicul, care a fost și el în

legislatură.

— Aș fi fost bucuros, George, dacă Domnul ar fi... Se opri din nou pentru că nu voia să spună „în stare de funcțiune”. Expresia îi părea nepotrivită.

— În viață, completă George. Da, și eu mă gândesc din când în când la bătrânul monstru...

Andrew s-a gândit mult la acea conversație. Își remarcase incapacitatea de exprimare atunci când vorbea cu George. Într-un fel, limbajul se schimbase de când îi fusese imprimat lui vocabularul. Pe urmă, George vorbea în argou, limbaj pe care nici Domnul, nici Micuța Domnișoară nu-l folosiseră. De ce oare trebuiseră să-l numească pe Domnul monstru când, cu siguranță, cuvântul nu era deloc potrivit? Andrew nu se putea bizui nici măcar pe cărțile lui. Erau și ele vechi și mai toate erau despre dulgherie sau proiectarea mobilierului. În nici una nu era vorba despre limbaj, despre felul cum se exprimă oamenii.

În cele din urmă, consideră că trebuie să-și caute singur cărțile potrivite și, ca un robot liber ce era, simțea că nu mai trebuie să-i ceară permisiunea lui George. Putea să meargă în oraș și să apeleze la o bibliotecă. A fost o decizie

---

triumfală – și își simți clar potențialul electric
ridicat brusc, așa că

trebui să-și anclanșeze în circuit o bobină de impedanță. Își pusese un costum complet, inclusiv un pandantiv din lemn. Ar fi preferat plasticul strălucitor, dar George spusese că lemnul este mult mai potrivit, iar cedrul șlefuit era, în plus, considerabil mai valoros.

Făcuse mai puțin de o sută de pași de acasă, când anumite rezistențe îl determinară să se oprească. Elimină din circuit bobina de impedanță dar, cum asta nu-l ajută prea mult, se întoarse acasă și pe o bucată de hârtie, scrise clar: „Sunt plecat la bibliotecă”. Plasă apoi hârtia pe biroul său, la loc vizibil pentru toată lumea.

10

Andrew n-a ajuns niciodată la bibliotecă, Studiase harta, știa itinerariul, dar nu-l recunoscuse. Peisajul nu corespundea cu simbolurile de pe hartă, iar el ezita. În cele din urmă se gândi că ceva nu era în regulă; totul părea foarte straniu.

Depăși un robot de teren, dar când se hotărî să întrebe pe cineva, nu mai zări pe nimeni. Un vehicul trecu, dar nu se opri.

Andrew rămase indecis: aștepta calm și nemișcat pentru că, peste câmpuri, veneau spre el două ființe umane.

Se întoarse spre a-i întâmpina și ei își schimbă direcția în același scop. Cu câteva clipe în urmă mai vorbeau cu voce tare. Îi auzise. Acum însă, tăceau. Aveau privirea pe care Andrew o asocia de obicei cu nesiguranța umană. Erau tineri, dar nu foarte tineri. Poate douăzeci, poate mai mult? Andrew nu știuse niciodată să aprecieze vârsta umană.

— Domnilor, vreți să-mi descrieți drumul până la biblioteca orașului? Unul dintre ei, cel mai înalt – pălăria-i grotescă îl făcea și mai înalt

—
nu-i răspuse lui Andrew, ci se adresă celui alt.

— E un robot.

Celălalt avea un nas butucănos și pleoape umflate. Nici el nu se adresă lui Andrew, ci primului.

— Poartă haine.

Cel înalt pocni din degete.

— E robotul liber. Există un robot pe lângă casa bătrânului Martin, care nu e proprietatea nimănui. Altfel de ce ar purta haine?

— Întreabă-l, zise cel cu nasul.

— Ești robotul Martin? întrebă înaltul.

— Sunt Andrew Martin, Domnule, îi răspuse.

— Bun. Dezbracă-te! Roboții nu poartă haine.

— Adăugă apoi către celălalt: Ce dezgustător!
Uită-te la el!

Andrew ezita. Nu mai auzise un ordin pe un asemenea ton de multă vreme, așa că circuitele Legii a Doua aproape i se blocau.

Înaltul mai repetă o dată.

— Dezbracă-ți hainele!

Îți ordon! Încet,
Andrew începu să se
dezbrace.

— Hai, aruncă-le, mai spuse cel înalt. Cel cu
nasul mare adăugă și el:

— Dacă nu aparține nimănui, atunci ar putea fi
la fel de bine al nostru sau al oricui...

— Oricum, îi răspunse înaltul, nu poate avea
nimeni nici o obiecție. Nu atentăm la
proprietatea cuiva. Se întoarse apoi spre
Andrew: Așază-te în cap!

— Capul nu folosește la..., începu Andrew.

— E un ordin. Chiar dacă nu știi, încearcă!
Andrew ezită din nou, apoi se aplecă și își așeză
creștetul capului pe pământ. Încercă să-și ridice
picioarele dar căzu greoi.

— Rămâi așa, spuse înaltul, apoi adaugă către
celălalt: îl putem desface bucățele. Ai mai
desfăcut până acum vreun robot?

— Ne va da voie?

— Păi cum poate să ne oprească?...

Într-adevăr, în nici un fel Andrew nu-i putea
opri, mai ales dacă-i porunceau de o manieră
evidentă. Legea a Doua, a supunerii, era mai
importantă decât Legea a Treia, a instinctului de

conservare. În orice caz, nu se putea apăra fără să le facă vreun rău, ori asta ar fi însemnat încălcarea Primei Legi. La acest gând, fiecare unitate mobilă se contractă ușor și, așa cum sta acolo întins pe jos, începu să tremure.

Înaltul se apropie și-l împinse cu piciorul.

— E cam greu, spuse. Cred că avem nevoie de scule pentru treaba asta.

— Putem să-i ordonăm lui să se demonteze, îi veni o idee celui cu nasul mare. Ar fi nostim, să-l vedem la lucru...

— Grozav, aproba înaltul, gânditor, dar să-l luăm din drum. Dacă vine cineva...

Era însă prea târziu. Într-adevăr, venea cineva, și acest cineva era chiar George. De unde stătea întins îi văzuse silueta maiestuoasă mai târziu. Iar fi plăcut să-i facă, cumva, semn, dar ultimul ordin era clar: rămâi așa!

George începuse să alerge și sosi la fața locului răsufând din greu. Cei doi tineri se dăduseră câțiva pași înapoi, într-o așteptare prudentă.

— Andrew, s-a întâmplat ceva? întrebă George îngrijorat.

— Sunt bine, George, îi răspunse acesta.

— Atunci ridică-te... Ce s-a întâmplat cu hainele?

---

e — E robotul tău, gagiule? întrebă înaltul.

l. George se întoarse brusc spre

— Nu e robotul nimănui. Ce s-a întâmplat aici?

— I-am cerut politicoș să-și dea jos hainele. Și ce te bagi, dacă nu-i al

tău?

George se întoarse din nou spre robot.

— Ce ți-au făcut Andrew?

— Într-un fel sau altul, intenția lor era să mă dezmembreze. Se pregăteau să mă ducă într-un loc mai ferit și să-mi ordoneze să mă dezmembrez.

George privea la cei doi tineri în timp ce un tremur ușor puneă stăpânire pe el. Aceștia rămăseseră pe loc. Zâmbeau.

Cel înalt spuse în bătaie de joc.

— Și acum ce vrei să faci, grășane? Vrei să ne ataci?

— Nu, n-am de gând, spuse George. Robotul acesta a trăit pe lângă familia mea mai mult de șaptezeci și cinci de ani. Ne cunoaște și ne prețuiește mai mult decât pe sine. Așa că am să-i spun că atentați la viața mea și că ați plănuț să

mă omorâți. Și am să-i cer să mă apere. Între mine și voi mă va alege, cu siguranță, pe mine. Vreți să știți ce o să vi se întâmple când o să vă atace?

Cei doi se mai retraseră puțin;
păreau neliniștiți. George spuse
răspicat:

— Andrew, sunt în pericol să fiu vătămat de
acești doi tineri. Du-te spre
ei!

Andrew se îndreptă spre ei, dar tinerii nu mai
așteptară continuarea și o
rupseră la fugă.

— Gata, Andrew, liniștește-te, spuse George.
Era ușurat. Depășise de mult vârsta la care să se
poată încăiera cu cineva, darmită cu doi tineri.

— Nu le-aș fi putut face nimic, George. În
plus, i-am văzut că nu intenționau să te atace.

— Dar eu nu ți-am ordonat să-i ataci. Pur și
simplu ți-am spus să te îndrepti spre ei. Restul
l-a făcut propria lor frică.

— Cum pot să aibă teamă de roboți?

— Este o boală a omenirii, una care n-a fost încă vindecată. Dar asta n- are importanță acum. Ce dracu făceai pe aici, Andrew? Norocul tău a fost că ți-am găsit însemnarea. Tocmai eram pe punctul de a mă întoarce înapoi, să închiriez un elicopter, când te-am văzut. Cum de ți-a intrat în cap să mergi la bibliotecă? Ți-aș fi adus eu oricâte cărți ai fi dorit.

— Sunt un..., începu Andrew.

— Știu, știu, un robot liber. Dar ce vroiai tu, de fapt, cu biblioteca asta?

— Vroiam să știu mai multe despre ființa umană, despre lume, despre toate. Dar mai ales despre roboți, George. Vreau să scriu o istorie a roboților.

George îi puse o mână pe umăr.

— Bine, bine. Hai acasă acum. Dar mai întâi ridică-ți hainele. Ascultă, Andrew, există un milion de cărți asupra roboticii și toate includ istorii ale acestei științe. Lumea e saturată nu numai cu roboți, dar și cu informații despre roboți.

Andrew își clătină capul, un gest omenesc pe care-l adoptase în ultima vreme.

— Nu o istorie a roboticii, George. O istorie a roboților. Scrisă de un robot. Vreau să explic ce

cred roboții despre perioada scursă de la data când cei dintâi dintre noi au fost lăsați să muncească și să trăiască pe Pământ.

George nu mai spuse nimic. Se mulțumi doar să ridice din sprâncene.

11

Micuța Domnișoară tocmai își sărbătorea a optzecișitrea aniversare; nimic însă din comportamentul ei nu lăsa să se înțeleagă că energia sau îndârjirea i-ar fi diminuat. Se folosea de baston mai mult pentru a gesticula decât pentru a se sprijini în el.

Ascultase întâmplarea cu o indignare crescândă.

— George, dar este oribil! Cine erau huliganii aceia?

— Nu știu. Și, de fapt, ce importanță are? Până la urmă nu i-au făcut nici un rău.

— Dar puteau să-i facă. Tu ești avocat George, și dacă o duci bine, aceasta se datorează în întregime talentului lui Andrew. Banii pe care el i-a câștigat stau la baza a tot ce avem. Este simbolul continuității familiei noastre și n-am să permit să fie tratat ca o marionetă.

— Și ce-ai vrea să fac eu, minuni? întrebă George.

— Am spus că ești avocat. N-ai auzit? Introdu o plângere și forțează într-un fel Curtea Regională să declare drepturi pentru roboți și

Legislatura să adopte legile necesare. Adu problema în fața Curții Mondiale, dacă e nevoie. Pentru că am să te urmăresc, George și n-am să-ți tolerez nicio ezitare.

Nu glumise defel, și ceea ce începuse ca simplă preocupare de a îndepărta temerile unei doamne în vârstă, deveni o problemă interesantă, cu nenumărate ramificații legislative. Ca principal funcționar al firmei Feingold și Martin, George a schițat strategia. Munca de amănunt a lăsat-o pe seama partenerilor mai tineri, dar mai ales pe seama fiului său, Paul, care devenise și el membru al firmei, și care raporta conștiincios despre mersul lucrurilor, aproape în fiecare zi, bunicii sale. Ea, în schimb, discuta zilnic cazul cu Andrew.

Andrew era și el implicat profund. Munca la cartea sa asupra roboților fusese amânată și iar amânată, pe măsură ce medita la argumentele legale și, de mai multe ori, făcuse chiar sugestii foarte pertinente.

— George mi-a spus, în ziua când am fost atacat, că ființele umane s-au temut dintotdeauna de roboți, remarcase Andrew odată. Atâta timp cât se

mai tem, Curtea și Legislatura nu vor înclina în favoarea roboților. N-ar fi mai bine să facem ceva pentru opinia publică?

Așa că, în timp ce Paul păstrase cazul pe rol, George prelua activitatea cu publicul. Avea avantajul de a fi un funcționar oficial, iar uneori mersese atât de departe încât să adopte moda cea nouă, acel soi de îmbrăcăminte mai largă pe care el o numea draperie.

Paul chiar glumea pe seama lui.

— Numai să nu urci și pe scenă, tată! George îi răspundea întotdeauna iritat.

— Am să mă străduiesc, fiule.

O dată se adresase convenției anuale a editorilor de holoștiri, unde spusese:

„Dacă, în virtutea Legii a Doua, putem să-i cerem unui robot supunere nelimitată, în toate sensurile, cu excepția desigur a nevătămării unei ființe umane, atunci orice om, oricare ființă umană, are o putere colosală asupra unui robot, asupra oricărui robot. Concret, de vreme ce Legea a Doua este mai importantă decât Legea a Treia, orice om poate utiliza legea supunerii pentru a depăși legea autoconservării. El poate ordona oricărui robot să se autoavarieze, sau chiar să se autodistrugă, pentru orice motiv, sau

chiar fără nici un motiv.

Este acest lucru corect? Am trata oare un animal în acest fel? Până și un obiect neînsuflețit care ne-a folosit ar avea, cât de cit, dreptul la o considerație din partea noastră. Iar un robot nu este insensibil și nici nu este un animai. El poate să gândească suficient pentru a vorbi cu noi, să raționeze alături de noi, sau să se joace cu noi. Dacă-i tratăm ca pe niște prieteni – și trebuie să lucrăm împreună cu ei – n-ar trebui oare să ie oferim și fructele prieteniei și beneficiile cooperării?

Dacă un om are dreptul de a da unui robot orice ordin care nu implică vătămarea unei ființe umane, atunci ar trebui să aibă cel puțin decența de a nu da niciodată un ordin care ar implica vătămarea robotului, în afară, desigur, de cazul când siguranța omului cere neapărat acest lucru. O mare putere implică și o mare responsabilitate și dacă roboții au trei legi care să-l protejeze pe om, ar fi prea mult să-i impunem omului o lege sau două care să-i protejeze pe roboți?”

Andrew avusese dreptate. Bătălia pentru opinia publică fusese cheia pentru Curte și Legislatură. În cele din urmă a fost adoptată o lege care stabilea situațiile în care ordinele de vătămare a roboților erau interzise. Legea a fost dezbătută îndelung, iar pedepsele pentru violarea ei s-au dovedit total inadecvate. Principiul, însă, fusese legalizat. Adoptarea de către Curtea Mondială s-a făcut chiar în ziua când a murit Micuța Domnișoară.

N-a fost o coincidență. În timpul ultimelor dezbateri, Micuța Domnișoară se agățase cu disperare de viață și nu se liniștise decât atunci când auzise cuvântul „victorie”. Ultimul ei zâmbet a fost pentru Andrew, ca și ultimele ei cuvinte: „Ai fost atât de bun cu noi, Andrew!”. A murit ținându-i mâna în timp ce fiul său, soția și copiii rămăseseră respectuoși în spatele lui.

12

Andrew aștepta liniștit robotul-recepționist care dispăruse în birou. Recepționistul ar fi putut utiliza holovideofonul dar, fără-ndoială, fusese perturbat de faptul că, în locul unei ființe umane, avea de-a face acum cu alt robot.

Andrew își trecu timpul meditănd asupra semnificației unor cuvinte – de pildă termenul „pilot”. Devenise el un termen metaforic, suficient de îndepărtat de sensul inițial pentru a putea fi aplicat și roboților – sau femeilor? Asemenea probleme îl frământau adesea de când lucra la cartea sa despre roboți. Exercițiul compunerii de propoziții care să exprime toate complexitățile îi sporise fără-ncetare vocabularul.

Uneori, venea câte cineva în camera să-l privească. El nu încerca să ocolească privirea nimănui. Îl privea calm pe fiecare, până când vizitatorul își pleca ochii.

În fine, apărură Paul Martin. Andrew fusese surprins – sau în orice caz ar fi arătat surprins dacă ar fi putut să-și exteriorizeze mai adecvat expresia feței. Paul începuse să se fardeze – așa

era moda. Deși asta îi întărea, într-un fel, liniile șterse ale figurii, lui Andrew nu-i plăcea. Descoperi atunci că dezaprobarea unei ființe umane nu-l neliniștea, peste măsură, atâta timp cât n-o exprima verbal. Putea eventual să-și exprime în scris acest dezacord. Oricum, era pentru el o situație nouă.

— Intră, Andrew, și scuză-mă că te-am făcut să aștepți, dar era vorba de o lucrare ce nu suferea amânare. Intră. Ai spus că vrei să-mi vorbești, dar nu mi-aș fi închipuit că tu ai înțeles să ne ntâlnim aici, în oraș.

— Dacă ești ocupat, Paul, sunt pregătit să mai aștept.

Paul privise ecranul cu umbre schimbătoare de pe perete, care-i servea drept ceas, și spusese:

— Pot să-mi fac puțin timp liber. Ai venit pe jos?

— Am închiriat un automobil.

— Și n-ai avut nici un necaz? întrebă Paul cu oarecare neliniște în glas.

— Nu, nici nu mă așteptam la ceva. Drepturile mele sunt apărate de lege.

Paul arăta acum mult mai îngrijorat.

— Andrew ți-am explicat că legea nu constrânge pe nimeni, mai ales în anumite situații. Și dacă insiști să porți haine, o să dai în cele din urmă de bucluc, ca atunci, prima dată...

— Dar și singura dată, Paul. Îmi pare rău că ești nemulțumit.

— Bine, s-o luăm altfel. Ești acum virtual o legendă vie, Andrew, și ești prea valoros, în prea multe privințe, pentru a avea dreptul să riști în vreun fel. Dar apropo, cum stai cu cartea?

— Mă apropii de sfârșit, Paul. Editorul este foarte mulțumit.

— Grozav!

— Nu cred, însă, că mulțumirea vine de la conținutul cărții. Cred, mai degrabă, că se așteaptă să vândă multe exemplare, fiind scrisă de un robot. Asta-l încântă cel mai mult.

— E și el om, nu?

— Nu sunt nemulțumit. Lasă-l să vândă din ce motive vrea, de vreme ce asta înseamnă bani și pot utiliza și eu o parte din ei.

— Bunica ți-a lăsat...

— Micuța Domnișoară a fost generoasă cu mine și sunt sigur că pot conta și pe mai departe pe ajutorul familiei. Dar pentru pasul următor

contez mai mult pe drepturile mele de autor.

— Și care este pasul următor?

— Aș vrea să-l văd pe șeful Corporației Roboții Americani și Oamenii Mecanici. Am încercat să aranjez eu întâlnirea, dar n-am fost în stare să ajung până la el. Corporația nu cooperează cu mine în scrierea acestei cărți; așa că, mă-nțelegi, nici n-am fost prea surprins.

Paul era vizibil amuzat.

— Cooperarea este ultimul lucru la care te poți aștepta. N-au cooperat ei cu noi nici când am dat marea bătălie a drepturilor roboților. Ba dimpotrivă, și îți dai seama de ce... Dă-i drepturi unui robot și oamenii n-or să mai vrea să-l cumpere...

— Cu toate acestea, spuse Andrew, dacă i-ai solicita tu, ai putea să-mi obții o întrevvedere.

— Nici eu nu sunt în relații mai bune cu ei, Andrew.

— Dar le-ai putea sugera faptul că, întâlnindu-se cu mine, ar evita o campanie dusă de Feingold și Martin pentru întărirea drepturilor roboților.

- N-ar fi asta o minciună, Andrew?
  - Ba da, Paul, dar eu n-o pot spune. De aceea am venit la tine.
  - Aha, tu nu poți minți, dar mă poți împinge pe mine s-o fac, nu-i așa?
- Devii din ce în ce mai uman, Andrew.

13

N-a fost prea ușor de aranjat întâlnirea, chiar de către cineva cu reputația lui Paul, dar, în cele din urmă, audiența a fost acceptată.

Când s-au întâlnit, președintele nu arăta prea fericit. Harley Smythe- Robertson, urmaș direct prin mama sa al fondatorului Corporației (își adăugase numele de fată al mamei pentru a indica acest lucru), se apropia de vârsta pensionării. Întreaga viață și-o dedicase problemei drepturilor roboților. Părul său cărunt era pomădat ușor spre creștet, dar fața nu-i era fardată. Din când în când îi arunca lui Andrew priviri ostile.

Andrew începu discuția.

— Domnule, cu aproape un secol în urmă, mi s-a spus de către Merton Mansky, de la această firmă, că matematica ce guvernează formarea rețelelor pozitronice ale creierelor era mult prea complicată pentru a permite altceva decât soluții aproximative și, în consecință, propriile mele capacități nu erau întru totul previzibile.

— Asta a fost cu un secol în urmă. — Smythe-Robertson ezită, apoi spuse rece: — Nu mai este

cazul. Roboții noștri sunt fabricați acum cu precizie și minuțios pregătiți pentru activitatea lor.

— Da, întări Paul. (Venise și el, pentru a fi sigur că firma joacă corect, cum se exprimase el.) Cu rezultatul că recepționerul meu trebuie ghidat ori de câte ori evenimentele depășesc cât de cât convenționalul...

— Ați fi fost și mai puțin mulțumit dacă s-ar fi apucat să improvizeze, spuse Smythe-Robertson.

— Deci nu mai fabricați roboți ca mine, versatili și adaptabili?

— Întocmai.

— Cercetările pe care le-am făcut în legătură cu acea carte a mea, spuse Andrew, mi-au relevat că sunt cel mai în vârstă robot în funcțiune.

— Cel mai vechi actualmente, spuse Smythe-Robertson, cel mai vechi care a existat vreodată și cel mai vechi care va exista vreodată. Nici un robot nu mai este folosit după douăzeci și cinci de ani. Sunt rechemați în fabrică și înlocuiți cu modele mai noi.

— Nici un robot, așa cum sunt fabricați astăzi, nu mai este util după al douăzecilea an de funcționare, spuse Paul, cu o notă de sarcasm în voce. Înseamnă că Andrew este excepțional din acest punct de vedere.

Andrew însă, urmărindu-și planul pe care și-l făcuse, continuă imperturbabil.

— Ca cel mai vechi robot din lume, și cel mai versatil, nu sunt oare suficient de neobișnuit pentru a merita un tratament special din partea Companiei?

— Nicidecum, răspuse Smythe-Robertson, parcă și mai rece. Particularitatea dumneavoastră este o rușine pentru Companie. Dacă, din nefericire, nu ați fi fost vândut, ci doar închiriat, de multa vreme ați fi fost înlocuit.

— De fapt asta este problema, spuse Andrew. Sunt un robot liber și, totodată, propriul meu stăpân. Așadar vin la Dumneavoastră și vă cer să mă înlocuiți. N-o puteți face fără consimțământul proprietarului. Astăzi acest considerent este eliminat prin condițiile de închiriere, dar pe vremea mea nu exista așa ceva.

Smythe-Robertson arăta în același timp uimit și încurcat și pentru o vreme se lăsă tăcerea.

Andrew se pomeni că se uită la holograma de pe perete. Era masca mortuară a Susanei Calvin, sfânta patroană a tuturor roboticienilor. Murise de mai bine de două secole, dar lucrând la cartea sa, Andrew ajunsese să o cunoască atât de bine încât aproape că era convins că o întâlnise cândva aieva.

Într-un târziu, zâmbind, Smythe-Robertson întreabă:

— Cum pot să vă înlocuiesc pe Dumneavoastră cu Dumneavoastră? Dacă vă înlocuiesc ca robot, cum v-aș putea da un nou robot, de vreme ce prin simplul act al înlocuirii veți înceta să mai existați?

— Dar nu-i greu, interveni Paul. Sediul personalității lui Andrew este creierul său pozitronic și este singura parte ce nu poate fi înlocuită fără a se crea un nou robot. Creierul pozitronic, așadar, este de fapt Andrew. Orice altă parte a corpului unui robot poate fi înlocuită fără să afecteze personalitatea acestuia, și toate aceste părți sunt în posesia creierului. Cu alte cuvinte, Andrew dorește să-i dați creierului său un nou corp de robot.

— Întocmai, spuse calm Andrew. Apoi se întoarse spre Smythe- Robertson: Ați fabricat și androizi, nu-i așa? Roboți care au aspectul exterior întocmai oamenilor, până și în textura pielii?

— Da, am făcut. Lucrează perfect de bine în pielea lor sintetică și cu tendoanele lor fibroase. Deși, cu excepția creierului, n-au nici o componentă din metal, sunt aproape la fel de rezistenți ca și roboții metalici. Raportați la greutate, sunt chiar mai rezistenți.

Paul părea interesat.

— N-am știut asta. Câți sunt acum pe piață?

— Niciunul, răspunse Smythe-Robertson. Erau mult mai scumpi decât modelele din metal și prospectarea pieței ne-a arătat că nu vor fi acceptați. Semănau prea mult cu oamenii.

Andrew era impresionat.

— Presupun, însă, că firma își menține serviciul de înlocuire, iar dacă da, atunci aș dori să vă cer să fiu înlocuit cu un robot organic, cu un android.

Paul, acum pe de-a-ntregul surprins, exclamă:

— Doamne sfinte!

Smythe-Robertson răspunse, însă, la fel de aspru.

— Imposibil!

— De ce este imposibil? îl întrebă Andrew. Aș plăti, desigur, orice preț rezonabil.

— Nu fabricăm androizi.

— Ați ales să nu fabricați androizi, interveni rapid Paul, și nu e același lucru cu a nu putea să-i fabricați.

— Totuși, răspunse Smythe-Robertson, fabricarea de androizi este împotriva gustului public.

— Nici o lege nu i se opune.

— Cu toate acestea nu fabricăm – și nu vom fabrica....

Paul își drese glasul și spuse:

— Domnule Smythe-Robertson, Andrew este un robot liber și intră în sfera de competență a legii care garantează drepturile roboților. Sunteți conștient de acest lucru?

— Foarte conștient.

— Acest robot, ca robot liber, a hotărât să poarte haine. Ca rezultat, a fost frecvent umilit de oameni fără minte, în ciuda legii care se opune umilirii roboților. E foarte greu să urmărești în justiție vagi ofense care nu se încadrează în accepțiunile generale ale vinovăției.

— „Roboții Americani” au înțeles asta încă de la început. Din nefericire nu și firma tatălui Dumneavoastră.

— Tatăl meu a murit de mult, dar ceea ce înțeleg este faptul că ne aflăm în fața unei ofense clare, cu țintă precisă.

— Despre ce vorbiți? întrebă Smythe-Robertson.

— Clientul meu, Andrew Martin – tocmai mi-a devenit client – este un robot liber care este îndreptățit să ceară firmei „Roboților Americani și Oamenii Mecanici” dreptul la înlocuire, pe care firma îl acordă oricui deține un robot mai vechi de douăzeci și cinci de ani. De fapt firma chiar insistă asupra acestor înlocuiri.

Paul zâmbea, complet destins.

— Creierul pozitronic al clientului meu, continuă el, este proprietarul corpului clientului meu – care este, cu siguranță, trecut cu mult

peste cei douăzeci și cinci de ani. Creierul pozitronic cere înlocuirea corpului și se oferă să plătească, pentru un corp de android, considerat ca piesă de schimb, orice preț rezonabil. Dacă-i refuzați cererea, clientul meu va continua să fie umilit și noi, în consecință, vă vom urmări în justiție. Deși, în general, opinia publică n-ar susține o asemenea pretenție din partea unui robot, vreau să vă reamintesc că nici firma Dumneavoastră nu e prea populară. Chiar și aceia care utilizează roboții și profită de pe urma lor sunt reticenți. S-ar putea să fie o reminiscență de pe vremea când teama de roboți era larg răspândită, sau poate doar resentimentele față de puterea și bogăția unei firme ce deține monopolul mondial. Dar oricare ar fi cauzele, resentimentele există. Cred că veți ajunge la concluzia că nu e de dorit să vă vedeți confrunțați cu o urmărire în justiție, mai ales dacă țineți seama de faptul că Andrew este bogat și, practic, nemuritor și nimeni nu-l va împiedica să continue lupta la infinit.

Încet, încet, Smythe-Robertson se îmbujora.

— Încercați să-mi forțați mâna?

— Nu vă forțez nimic, spuse Paul. Dacă doriți să refuzați clientului meu această cerere

Isaac Asimov

---

rezonabilă, puteți s-o faceți, iar noi vom pleca
fără nici un alt

cuvânt. Dar vă vom da în judecată, pentru că este dreptul nostru și vă dați seama că până la urmă veți pierde.

— Păi...

— Văd că ați început să fiți rezonabil, spuse Paul. S-ar putea să mai ezitați, dar până la urmă o să-mi dați dreptate. Și aș vrea să vă mai asigur de ceva. Dacă în procesul de transferare a creierului pozitronic din corpul actual într-unul organic se întâmplă ceva, vreo vătămare cât de mică, atunci n-am să am liniște până n-am să dobor firma la pământ. Voi întreprinde absolut orice pentru a mobiliza opinia publică împotriva Corporației dacă o singură rețea din entitatea de platină-iridiu a creierului pozitronic este alterată. Se întoarse spre Andrew și îl întrebă: Ești de acord cu toate astea Andrew?

Andrew ezită aproape un minut. Înțelegea că trebuie să aprobe o minciună, un șantaj, o umilire pentru o ființă umană. Își făcu însă curaj pentru că nu era vorba de o vătămare fizică și reuși, în cele din urmă, să îngâne un „da” abia auzit.

14

Se simțea ca și cum fusese construit din nou. Zile, săptămâni și în cele din urmă, chiar luni întregi, Andrew nu se mai regăsea; chiar și cele mai simple acțiuni erau ezitante.

Paul aproape turbase de furie.

— Te-au dereglat, Andrew. Trebuie să-i dăm în judecată! Andrew vorbea foarte încet.

— Nu... trebuie. Nu vei putea niciodată să demonstrezi... ceva... ca i-i-i-i-...

— Intenția criminală?

— Da. Apoi, devin... din ce în ce mai puternic, mai în regulă; de vină este tr-tr-tr...

— Tremurul?

— Trauma. Oricum, n-am mai pățit așa ceva până acum...

Andrew își simțea creierul dinspre interior, așa cum nimeni n-o putea face. Și știa că e bine, iar în timpul lunilor cât îi trebuiseră pentru a-și coordona reacțiile pozitronice, cheltuisese multe ore în fața oglinzii.

Nu era prea omenească înfățișarea lui. Figura îi era rigidă – prea rigidă – iar mișcărilor mult

prea cumpănite. Îi lipseau nepăsarea, plutirea liberă a mișcărilor oamenilor, dar poate că toate acestea urmau să vină cu timpul. Acum, cel puțin se putea îmbrăca fără să mai pară ridicol.

Într-una din zile spuse:

— Aș vrea să mă apuc din nou de lucru. Paul izbucnise în râs.

— Asta înseamnă că te simți bine. Ce-ai vrea să mai faci? O altă carte?

— Nu, îi răspunsese Andrew. Am trăit prea mult pentru ca o pasiune să pună stăpânire pe mine definitiv. A fost o vreme când eram în primul rând artist, și încă mă pot întoarce la ea. A fost o vreme când eram istoric, și m-aș putea întoarce și la asta. Acum, însă, aș vrea să devin robobiolog.

— Vrei să spui robopsiholog...

— Nicidecum. Robopsihologia ar implica studiul creierelor pozitronice, și pe moment nu doresc asta. Un robobiolog, însă, cred eu, se ocupă cu funcționarea corpului atașat unui creier.

— Nu s-ar numi mai corect: robotician?

— Roboticianul are în vedere un corp metalic. Eu aş vrea să studiez corpul organic, umanoid, și după câte știu sunt singurul care am un asemenea corp.

— Dar îți restrângi astfel aria de cercetare, spuse Paul gânditor. Ca artist creația îți aparține, ca istoric ai de-a face cu roboții, ca robobiolog vei avea de-a face numai cu tine însuși.

Andrew dădu din cap.

— Așa se pare.

Andrew trebuise să înceapă totul de la capăt pentru că nu știa mai nimic despre biologie și aproape nimic despre științe. Devenise o prezență familiară în biblioteci, unde, ore în șir, putea zăbovi în fața indicatoarelor electronice. Arăta perfect normal în haine și acei puțini care știau că era robot nu se amestecau în afacerile lui.

Construise un laborator într-o cameră pe care o adăugase căsuței sale; își sporise mult biblioteca.

Anii au trecut. Într-una din zile Paul a venit în vizită pe la el și i-a spus:

— Păcat că nu mai lucrezi la istoria roboților.

Am înțeles că „Roboții Americani” au adoptat acum o politică radical nouă.

Paul îmbătrânise și ochii lui, prea slăbiți, fuseseră înlocuiți cu celule fotooptice. Într-un anume fel, se apropia astfel mai mult de Andrew.

— Ce-au făcut? întrebă Andrew.

— Fabrică computere centrale, adevărate creiere pozitronice gigantice, care pot comunica prin microunde cu zeci, până la mii de roboți. Roboții, însă, nu mai au creier deloc. Ei sunt, de fapt, membrele acestui creier gigantic, deși cele două părți sunt fizic separate.

— E mai eficient astfel?

— Așa pretind „Roboții Americani”. Înainte de a muri, Smythe- Robertson a stabilit noua direcție și sunt convins că asta are mare legătură cu tine. Sunt hotărâți să nu mai fabrice roboți care să le dea bătaia de cap pe care le-o dai tu, și din această cauză separă creierul de corp. Creierul nu va avea un corp pe care să vrea să-l schimbe, iar corpul nu va avea un creier care să vrea ceva.

Paul continuă.

— E uluitoare, Andrew, influența pe care ai avut-o în istoria roboților. Preocupările tale artistice i-au determinat pe cei de la „Roboții Americani” să facă roboți specializați; libertatea ta a contribuit decisiv la stabilirea principiilor drepturilor roboților; insistența ta în a avea un corp de android i-a determinat să separe corpul de creier.

Andrew căzuse pe gânduri.

— Cred că până la urmă Corporația va produce un creier gigant care să controleze miliarde de corpuri robotice. În felul acesta, însă, toate ouăle vor fi puse în același coș. Periculos. Nu e bine deloc.

— Cred că ai dreptate, îi răspunse Paul, dar nu cred să se-ntâmples ceva, cel puțin în următorul secol, așa că eu nu voi trăi să văd asta. De fapt, s-ar putea să nu apuc să văd nici anul viitor.

— Paul! exclamă Andrew șocat. Paul a ridicat din umeri.

— Oamenii sunt muritori, Andrew. Nu suntem ca tine. Deși nu contează prea mult, este important să-ți precizez ceva. Sunt ultimul dintre umanii familiei Martin. Bani mei vor fi lăsați pe numele tău și, pe cât se poate prevedea viitorul, vei fi asigurat din punct de vedere

economic.

— Dar nu trebuie, spuse Andrew, anevoie. În toată această perioadă nu se putuse obișnui cu moartea celor din familia Martin.

— Să nu ne certăm. Așa trebuie să fie. Spune-mi moi bine la ce lucrezi acum?

— Proiectez un sistem care să le permită androizilor – mie însumi – să-și câștige energia din combustia hidrocarburilor, nu din pile atomice.

Paul ridică sprâncenele uimit.

— Deci vor respira și vor mânca?

— Întocmai.

— Și de când lucrezi în direcția asta?

— Cam de mulțor, dar cred că acum am pus la punct o cameră de combustie adecvată pentru asimilarea catalitică.

— Dar, Andrew, de ce? Pila atomică este infinit mai bună.

— În anumite privințe, poate. Dar pila atomică nu este umană.

15

Durase ceva timp, dar timp Andrew avea. La început, nu dorise să întreprindă nimic până ce Paul nu se stinsese în pace. Cu moartea strănepotului Domnului, Andrew se simțea mult mai expus unei lumi ostile și din această cauză era din ce în ce mai decis în hotărârea ce o luase.

De fapt, nu rămăsese cu totul singur. Chiar dacă omul murise, firma Feingold și Martin trăia. Atât corporațiile cât și roboții sunt mai puțin muritori decât oamenii...

Firma avea dispozițiile ei și le urma întocmai. Prin intermediul ei Andrew se bucura în continuare de bunăstare. În schimbul importantei rente anuale, Feingold și Martin se implicase și ea în aspectele legale ale noii camere de combustie. Dar când venise vremea ca Andrew să viziteze din nou corporația „Roboții Americani”, o făcuse singur. O dată fusese cu Domnul și o dată cu Paul. De data aceasta, a treia oară, era singur și avea înfățișare umană.

Firma „Roboții Americani” se schimbase.

Producția de bază a uzinei se transferase pe o mare stație orbitală, așa cum era cazul cu din ce în ce mai multe industrii. Pământul însuși devenise o imensă grădină cu o populație stabilizată la un miliard de oameni și cam un sfert de miliard de roboți cu creiere independente.

Directorul cercetărilor era Alvin Magdescu. Oacheș la față și la păr, avea o barbă mică și ascuțită și, așa cum cerea moda, nu purta nimic peste bust, cu excepția unei diagonale din piele. În schimb, Andrew era bine acoperit după moda veche, veche de mai multe decenii.

Magdescu întinse mâna vizitatorului.

— Vă cunosc, desigur, și sunt bucuros să vă ntâlnesc. Sunteți cel mai renumit produs al nostru și păcat că bătrânul Smythe-Robertson a fost atât de pornit împotriva dumneavoastră. Am fi putut realiza multe împreună...

— Încă mai puteți, spuse Andrew.

— Nu, nu cred. Vremurile au trecut. Am avut roboții aici pe Pământ mai mult de un secol, dar totul s-a schimbat. Acum au plecat din nou în spațiu, iar cei care vor rămâne nu vor fi dotați cu creier.

— Dar am rămas și eu și voi rămâne în continuare pe Pământ.

— Adevărat, însă se pare că nu prea mai aveți ceva în comun cu roboții.

Cu ce nouă cerere ați venit acum?

— Vreau să devin și mai puțin robot. De vreme ce sunt atât de organic, aș dori și o sursă organică de energie. Am proiectul aici...

Magdescu nu se grăbea cu răsfoitul planurilor. La început, poate avusese intenția să le frunzărească doar, dar acum devenea din ce în ce mai interesat. La un moment dat spuse:

— Este deosebit de ingenios. Cine le-a proiectat?

— Eu, replică Andrew.

Magdescu l-a privit cu atenție mai multă vreme, apoi a spus:

— Asta înseamnă o schimbare majoră în corpul dumneavoastră, de fapt un experiment — un asemenea lucru nu s-a mai încercat niciodată. Nu vă sfătuiesc s-o faceți. Rămâneți așa cum sunteți.

Figura lui Andrew avea la dispoziție mijloace limitate de expresie, dar agasarea reieșea clar din vocea lui.

— Doctore Magdescu, nu înțelegeți esențialul.

Nu vă rămâne de ales decât să-mi satisfaceți cererea. Dacă asemenea dispozitiv poate fi construit și adaptat corpului meu, el poate fi adaptat și corpului uman. Tendința de a prelungi viața omului prin proteze este deja evidentă. Și nu există proteze mai bune, vă asigur, decât cele pe care le-am proiectat sau le voi proiecta eu.

Așa cum știți, prin intermediul firmei Feingold și Martin, eu controlez patentele. Suntem perfect capabili să ne lansăm în afaceri și singuri și să dezvoltăm tot felul de proteze care, până la urmă, să confere oamenilor multe din însușirile roboților. Afacerile dumneavoastră vor avea, însă, de suferit. Dacă, însă, mă operați acum, și sunteți de acord să faceți și în viitor în circumstanțe asemănătoare, veți primi permisiunea să utilizați patentele și să controlați atât tehnologia pentru roboți cât și pentru protezarea oamenilor. Desigur, nu se vor aplica pe scară largă decât după ce primele operații se vor dovedi complet satisfăcătoare... Și numai după ce va fi trecut suficient de mult timp pentru a demonstra cu adevărat reușita.

Punea condiții severe unei ființe umane, dar Andrew simțea tot mai puțin inhibiția Legii

întâi. Învățase să considere că ceea ce poate părea cruzime, se poate dovedi, pe termen lung, bunătate.

Magdescu era complet năucit.

— Nu sunt în măsură să decid asupra unor asemenea probleme. Este mai degrabă de resortul Corporației și asta va lua timp.

— Pot aștepta o perioadă rezonabilă, spuse Andrew, dar numai o perioadă rezonabilă. Se gândea cu satisfacție că nici Paul n-ar fi obținut mai mult.

A trecut, într-adevăr, o perioadă de timp rezonabilă și operația s-a dovedit un succes.

— Eram foarte pornit împotriva operației, Andrew, îi spusese Magdescu, dar nu din motivele la care probabil te gândești. Nu eram, în principiu, împotriva experimentului, dacă s-ar fi efectuat asupra altcuiva. Îmi era, însă, teamă să risc creierul tău pozitronic. Pentru că, vezi tu, ai rețeaua pozitronică conectată la o rețea pseudoneuronică și ar fi fost dificil să salvăm intact creierul, dacă corpul s-ar fi deteriorat.

— Am avut deplină încredere în iscusința echipei de la „Roboții Americani”, îi răspunse Andrew. Iar acum pot mânca.

— Foarte bine. Și e bine să înghiți din când în când și ulei de măsline. Ar însemna o curățire periodică a camerei de ardere, așa cum ți-am explicat. O chestie cam neplăcută, după câte-mi dau seama.

— Poate, dacă nu m-aș gândi să merg mai departe. Autocurățirea nu este imposibilă. De

fapt lucrez la un dispozitiv care să rezolve problema hranei solide ce poate conține și fracțiuni necombustibile, substanțe nedigerabile, ca să spun așa, și care vor trebui eliminate.

— Atunci ar trebui să proiectezi un anus.

— Sau un echivalent.

— Și mai ce, Andrew...?

— Absolut orice.

— Și organe genitale?

— În măsura în care ele se încadrează în planul meu. Corpul meu este acum ca o pânză pe care intenționez să pictez...

Magdescu așteaptă ca fraza să fie terminată și când crezu că n-o să mai fie, o completă el.

— Un om?

— Vom vedea, îi răspunse Andrew.

— E o ambiție mărunță, Andrew. Tu ești mai perfect decât un om. Din momentul când ai optat să devii organic, ai început să cobori.

— Creierul meu n-a avut de suferit.

— Nu, n-a avut. Ți-o garantez. Dar, Andrew, ¹⁶întreaga revoluție în domeniul protezelor, declanșata de patentele tale, îți poartă numele. Ești recunoscut ca inventator și onorat pentru asta, așa cum de altfel și trebuie. De ce vrei să mergi mai departe în acest joc cu propriul tău corp?

Andrew nu-i răspunse.

Onorurile nu întârziară. Acceptase să fie membru în mai multe societăți distinse, inclusiv una care se devotase noii științe, pe care el o stabilise – robobiologia, dar care începuse să fie cunoscută sub numele de prostetică. La cea de-a o sută cincizecea aniversare a construcției sale, „Roboții Americani” organizaseră un dineu oficial în onoarea sa. Dacă Andrew văzuse în asta o ironie a soartei, ținuse ideea numai pentru el.

Alvin Magdescu, pensionar acum, venise în mod special pentru a prezida dineul. Avea nouăzeci și patru de ani și trăia numai datorită faptului că și el avea proteze, printre altele, pentru ficat și rinichi. Dineul își atinsese apogeul când Magdescu, după o scurtă și emoționantă cuvântare, ridicase paharul pentru a toasta pentru Robotul de un secol și jumătate.

Andrew avea mușchii faciali astfel reproiectați încât putea exprima întreaga gamă a emoțiilor umane, dar, în timpul întregii ceremonii, rămăsese solemn și pasiv. Nu-i plăcea să fie Robotul de un secol și jumătate.

17

Prostetica l-a determinat pe Andrew să părăsească pentru o vreme Pământul. În deceniile care au urmat celebrării celei de-a o sută cincizecea aniversări, Luna devenise o lume mai pământescă decât Pământul însuși în toate aspectele, mai puțin, evident, atracția gravitațională; în orașele ei subterane se adunase o populație foarte numeroasă. Aici, protezele trebuiau să țină cont de atracția gravitațională mai redusă. Pentru a face adaptările necesare, Andrew și-a petrecut cinci ani pe Lună, lucrând cu ortoprosteticienii locali. Când nu era de lucru, hoinărea printre populațiile de roboți care-l tratau cu servilitatea lor obișnuită față de om.

Revenise pe Pământul plictisitor și liniștit, prin comparație, și vizitase birourile lui Feingold și Martin pentru a-și anunța întoarcerea. Asta surprinse pe Simon DeLong, președintele în exercițiu al firmei.

— Ni se anunțase că revii... Andrew – aproape că voise să spună Domnule Martin – dar nu te așteptam mai devreme de săptămâna viitoare.

— Nu mai aveam răbdare, spuse Andrew însuflețit. Era dornic să ajungă la subiect. Pe Lună, Simon, conduceam o echipă de cercetători formată din douăzeci de oameni de știință. Dădeam dispoziții pe care nimeni nu le puneau în discuție. Roboții de pe Lună mi se adresau ca unei ființe umane. De ce, atunci, să nu devin o ființă umană?

O undă de circumspecție străbătu privirea lui DeLong.

— Dragul meu Andrew, așa cum deja mi-ai explicat, ești tratat ca un om, atât de roboți cât și de oameni. Ești deci de facto o ființă umană.

— A fi de facto o ființă umană, nu este suficient. Vreau nu numai să fiu tratat astfel, dar vreau ca și legal să fiu identificat ca atare. Aș vrea să devin o ființă umană de jure.

— Ei! asta este o altă problemă, spuse DeLong. Aici însă ne vom lovi de prejudecățile omenesti și de faptul, de netăgăduit, că oricât de mult te-ai asemăna cu un om, nu ești, de fapt, o ființă umană.

— În ce fel nu sunt? întrebă Andrew. Am înfățișarea unui om și organele echivalente cu cele ale oamenilor. Ele sunt, de fapt, identice cu protezele folosite de unii dintre ei. Am

---

contribuit artistic, literar și științific

la cultura omenească la fel de mult ca oricare om în viață. Ce mi se poate cere mai mult?

— Eu unul n-aș mai cere nimic. Necazul este că, pentru a te defini ca o ființă umană, ne trebuie un act dat de Legislatura Mondială. Cinstit să fiu, nu cred că putem obține așa ceva.

— Cui, din această Legislatură, m-aș putea adresa?

— Poate Comitetului pentru Știință.

— Poți să-mi aranjezi această întâlnire?

— Dar, Andrew, ce nevoie mai ai de un intermediar? Prin poziția ta ai putea...

— Nu. Aranjează-o tu.

Andrew nici nu-și dăduse seama că, de fapt, dă un ordin precis unei ființe umane. Se obișnuise de mult cu acest lucru, pe Lună.

— Vreau ca ei să-și dea seama, continuă el, că firma Feingold și Martin se află în spatele meu până la capăt.

— Atunci...

— Până la capăt, Simon. În acești o sută șaptezeci și trei de ani am susținut destul firma, într-un fel sau altul. Am fost îndatorat în trecut unora dintre membrii acestei firme. Nu mai e cazul acum, sau mai degrabă situația s-a inversat, așa că vă cer să vă respectați

obligațiile.

— Am să fac tot ce pot, îi promisese DeLong.

Secretara Comitetului pentru Știință era o femeie și provenea dintr-o regiune est-asiatică. Se numea Chee Li-hsing, iar veșmântul ei transparent

– dar care acoperea prin strălucire ceea ce ea considera că trebuie acoperit

– crea impresia că este înfășurată în plastic.

– Împărtășesc dorința dumneavoastră pentru depline drepturi omenești, îi spuse ea. A fost o vreme în istorie când anumite grupuri ale populației umane au luptat pentru respectarea drepturilor omului. De fapt, ce drept ați dori și nu-l aveți?

– Un lucru atât de simplu cum este dreptul la propria mea viață, declară Andrew. Un robot poate fi demontat oricând.

– Și un om poate fi executat oricând.

– Execuția urmează, însă, unui proces legal. Pentru dezmembrarea mea nu este nevoie de nimic. Ajunge numai cuvântul autoritar al unui om. În plus... în plus... (Andrew încercase din răspuțeri să nu dea impresia că pledează, dar

expresia prea puțin mobilă a feței și intonațiile contrafăcute ale vocii îl trădară.) Adevărul este că vreau să fiu un om. Am dorit acest lucru de-a lungul a șase generații de oameni.

Li-hsing ridică spre el o privire înțelegătoare.

— Legislatura poate adopta o lege care să vă declare unic, la fel de bine cum poate adopta o lege care să definească o statuie de piatră drept om. Și într-un caz și în celălalt posibilitățile sunt cât se poate de reale. Dar nu uitați că legiuitorii sunt și ei oameni și mai persistă încă acel element de suspiciune împotriva roboților.

— Chiar și acum?

— Chiar și acum. Toți suntem de acord cu faptul că v-ați câștigat prețul umanizării și totuși rămâne teama de a stabili un precedent nedorit.

— Ce precedent? Sunt singurul robot liber, singurul din categoria mea, și nu va mai fi niciodată altul. Puteți să-i consultați și pe cei de la „Roboții Americani”.

— Niciodată este un cuvânt mare, Andrew – sau, dacă preferați, Domnule Martin. Eu una v-aș acorda cu plăcere calitatea de om. Veți

18
vedea, însă, că majoritatea legiuitorilor nu vor fi atât de dornici să stabilească un precedent, indiferent cât de neînsemnat s-ar dovedi acesta. Deși vă simpatizez, Domnule Martin, nu pot să vă dau speranțe. Totuși...

Se așeză încruntată; meditând.

— Totuși, dacă lucrurile se precipită, s-ar putea crea un anumit sentiment de suspiciune, atât printre legiuitori cât și în afara lor, legat de această problemă a dezmembrării de care vorbeați. Autodezmembrarea ar putea fi cea mai simplă cale de a rezolva această dilemă. Țineți cont de acest lucru înainte de a vă hotărî să acționați.

Andrew rămânea, însă, ferm pe poziție.

— Nu-și va aminti nimeni de tehnicile prostetice, create în întregime de mine?

— S-ar putea să vă pară crud ce vă spun, dar răspunsul este: nu. Și chiar dacă își vor aminti, o vor face împotriva dumneavoastră. Oamenii vor spune că ați făcut totul numai pentru dumneavoastră. Se va zice că totul face parte dintr-o campanie de robotizare a ființelor umane, sau de umanizare a roboților, oricum, se vor scoate în evidență numai părțile negative. N-ați făcut niciodată obiectul unei campanii

politice de ură, Domnule Martin, dar vă avertizez că veți fi obiectul unor calomnii, incredibile pentru mine sau pentru dumneavoastră, pe care mulți le vor găsi însă, cât se poate de plauzibile. Domnule Martin, nu vă complicați existența!

Se ridică. Alături de Andrew, așezat pe scaun, ea, în picioare, părea aproape un copil.

— Dacă mă decid să lupt pentru condiția mea de om veți fi de partea mea?

— Voi fi — în măsura în care voi putea. Dacă însă, la un moment dat, asemenea poziție ar părea că-mi amenință viitorul politic, va trebui să vă abandonez. Oricum, nu este un subiect care să se apropie foarte mult de convingerile mele. Am încercat să fiu onestă cu dumneavoastră.

— Mulțumesc, și nu vă cer mai mult. Intenționez să lupt până la capăt, indiferent de consecințe și vă solicit sprijinul numai în măsura în care mi-l puteți da.

19

N-a fost o luptă directă. Feingold și Martin l-au sfătuit mai întâi să aibă răbdare și Andrew obiectase, încruntat, că are o rezervă nesfârșită. Feingold și Martin intraseră apoi într-o campanie pentru a delimita și a restrânge aria luptei.

În prima fază au inițiat o acțiune judiciară care făgăduia obligația indivizilor cu inimi artificiale de a plăti impozite, pe motiv că posesia unui organ robotic altera calitatea umană și, în consecință, drepturile constituționale ale ființelor umane. Au condus, apoi, lupta abil și tenace, pierzând pas cu pas, dar întotdeauna în așa fel încât au determinat ca decizia să fie cât mai cuprinzătoare posibil, pentru ca apoi să fie propusă și Curții Mondiale.

Fură necesari ani și milioane de dolari. Când decizia finală a fost dată, DeLong inițiasse ceea ce s-a dovedit până la urmă celebrarea victoriei unui proces pierdut. Andrew era, desigur, prezent, cu această ocazie, în birourile companiei.

— Am realizat două lucruri, Andrew, spusese

DeLong, și amândouă sunt bune. Mai întâi am stabilit faptul că numărul părților artificiale dintr-un corp omenesc nu determină pierderea calității de ființă umană. În al doilea rând am angajat opinia publică în această chestiune în așa fel încât să adere pătimaș de partea unei interpretări mai largi a condiției omului, de vreme ce nu există cineva care să nu spere într-o proteză, dacă aceasta îi prelungește viața.

— Și credeți că în aceste circumstanțe, Legislatura îmi va acorda calitatea de om? întrebă Andrew.

DeLong părea un pic încurcat.

— În privința asta nu prea sunt optimist. A rămas un singur organ pe care Curtea Mondială l-a utilizat drept criteriu al omenescului. Oamenii au un creier organic, celular, iar roboții unul pozitronic, de platină și iridiu – cei care au, desigur, cum ești tu. Vai, Andrew, nu mă privi astfel. Pentru a beneficia de decizia favorabilă a Curții ne lipsesc actualmente cunoștințele necesare copierii funcțiilor unui creier celular în structuri artificiale

---

suficient de apropiate de cele organice. Nici chiar tu, Andrew nu poți face asta...

— Atunci ce putem face?

— Desigur, încercăm. Li-hsing, și un număr din ce în ce mai mare de alți legiuitori, vor fi de partea noastră. Iar președintele va vota, în cele din urmă, cu majoritatea.

— Avem deja o majoritate?

— Nu, suntem departe de așa ceva. Dar o vom putea obține dacă opinia publică va consimți să extindă și asupra ta această interpretare mai largă a condiției umane. E o șansă mică, trebuie să admit, și dacă nu intenționezi să te dai bătut, am putea încerca.

— N-am de gând să mă dau bătut.

Li-hsing era cu mult mai în vârstă decât fusese pe vremea când Andrew o întâlnise pentru prima oară. Veșmântul ei transparent dispăruse de mult. Părul era acum tuns scurt și îmbrăcămintea tubulară. Andrew, însă, se ținea încă, în limitele rezonabilului, de stilul de îmbrăcăminte care era la modă pe vremea când adoptase pentru prima oară acest obicei, cu mai mult de un secol în urmă.

— Am făcut și noi ce-am putut, a admis Li-hsing. Vom încerca încă o dată, după prorogație, dar, ca să fiu sinceră, înfrângerea este sigură și atunci va trebui să abandonăm totul. Cu toate eforturile mele recente n-am obținut decât o înfrângere aproape sigură în viitoarea campanie pentru Congres.

— Știi, îi răspunse Andrew, și acest lucru mă întristează. Îmi spuseseți odată că mă veți abandona dacă se va ajunge la așa ceva. De ce n-ați făcut-o?

— Știi, m-am răzgândit. Oricum, o nouă alegere obținută prin abandonarea ta, ar fi fost

un preț mult prea mare. Nu eram dispusă să-l plătesc. Și așa am fost în Legislatură mai bine de un sfert de secol. E destul.

— Și nu mai există nici o cale să le schimbăm opiniile, Chee?

— Am schimbat tot ce se putea schimba. Restul – majoritatea – nu pot fi urniți din antipatiile lor.

— Antipatia nu este un argument util pentru a vota într-un sens sau altul.

— Știu asta, Andrew, dar ei își ascund antipatia...

— Atunci ajungem tot la creier, spuse Andrew prudent. Trebuie însă lăsate lucrurile aici, la nivelul antitezei celulă-pozitron? Nu putem impune o definiție funcțională? Trebuie neapărat să spunem că un creier este făcut din cutare sau cutare lucru?... N-ar fi mai bine să spunem că un creier este cineva – ceva – capabil de un anumit nivel de rațiune?

— N-o să mergă, îi răspunse Li-hsing. Creierul tău este fabricat de om, creierul uman, nu. Creierul tău este construit, al lor se dezvoltă singur.

Pentru orice faptură umană care intenționează să²⁰ mențină bariera dintre sine și un robot, aceste diferențe sunt ca un zid de oțel înalt de un kilometru și tot atâta de lat.

— Dacă am putea ajunge la originea antipatiei lor, adevărata origine...

— După atâția ani câți ai tu, spuse Li-hsing tristă, încă mai încerci să-i înțelegi pe oameni. Sărmanul de tine, nu fi supărat... Robotul din tine te mână pe drumul ăsta...

— Nu știu ce să spun. Dacă m-aș putea hotărî...

21

Dacă se putea hotărî...

Știa de mult că până la urmă trebuia să ajungă aici, la chirurg. Găsise unul cu suficientă îndemânare – un chirurg-robot, pentru că niciun chirurg uman n-ar fi fost mai nimerit, nici ca abilitate, nici ca intenție.

Desigur, chirurgul n-ar fi făcut operația pe un om, așa că Andrew, după ce amânase momentul deciziei, cu un zâmbet trist, ce reflecta pe deplin zbuciumul său interior, ocoli Legea întâi și spuse:

— Și eu sunt un robot.

Apoi adăugă ferm, așa cum învățase de la oameni să pronunțe cuvintele în ultimele decenii:

— Îți ordon să execuți această operație asupra mea!

În absența Legii întâi, un ordin atât de ferm care venea de la cineva ce semăna atât de mult cu un om, activase suficient Legea a Doua, pentru a i se conforma întocmai.

Simțământul de slăbiciune pe care Andrew îl resimțea era, desigur, pur imaginar. Se refăcuse

după operație. Și, cu toate acestea, se rezemă, cât mai lin posibil, de perete. Simțea că trebuie neapărat să se așeze.

Li-hsing spuse:

— Votul final va fi săptămâna aceasta, Andrew. N-aș putea să-l mai întârzii, dar oricum, vom pierde. Asta e, Andrew.

— Vă sunt recunoscător pentru abilitatea dumneavoastră în tergiversări.

Mi-a asigurat timpul de care am avut nevoie, și am intrat și eu în joc.

— În ce joc?, întrebă Li-hsing, profund îngrijorată.

— Nu vă puteam spune, nici dumneavoastră, nici chiar celor de la Feingold și Martin. Eram sigur că voi fi oprit. Vedeți, dacă la mijloc este creierul, diferența cea mai mare o conferă nemurirea. Cui îi pasă de felul cum este creierul, cum e construit sau cum e format? Ceea ce contează este că celulele creierului uman mor, trebuie să moară. Chiar dacă celelalte organe sunt întreținute sau înlocuite, celulele creierului nu se pot înlocui fără să se schimbe și astfel să se ucidă personalitatea. Ele trebuie să moară până la urmă.

Rețeaua mea pozitronică durează de aproape două secole fără vreo schimbare perceptibilă, și ar mai putea dura secole de-a rândul. Nu aceasta este bariera fundamentală. Oamenii pot tolera un robot nemuritor, pentru că nu contează cât poate dăinui o mașină, dar nu pot tolera o ființă umană nemuritoare, de vreme ce condiția lor de muritori poate fi îndurată numai atâta timp cât ea este universală. Și din aceste motive nu vor să mă facă om.

— Unde vrei să ajungi, Andrew? întrebă Li-hsing.

— Am rezolvat această problemă. Cu decenii în urmă creierul meu pozitronic a fost conectat cu nervi organici. Acum, o ultimă operație a aranjat această legătură în așa fel încât treptat, treptat, să mi se scurgă potențialul din rețea.

Pentru o clipă, pe figura ușor ridată a lui Li-hsing nu se văzu nici o expresie. Apoi buzele i se crispară într-un rictus.

— Vrei să spui că ai aranjat să mori, Andrew? Nu se poate. Asta ar viola Legea a Treia.

— Nu, îi răspunse Andrew. Am avut de ales între moartea trupului și moartea aspirațiilor și dorințelor mele. Legea a Treia ar fi fost violată dacă aș fi lăsat trupul să trăiască cu prețul unei

morți mai mari.

Li-hsing îi prinse brațul ca și cum s-ar fi pregătit să-l zgâlțâie, dar se stăpâni.

— Andrew, n-are rost! Restaurează legăturile...

— Nu se mai poate. Au fost deteriorate mult prea mult. Mai am un an de trăit, în jur de un an. Voi rezista până la cea de-a doua suta aniversare a construcției mele. Nu m-am putut abține să nu-mi aranjez asta.

— Dar ce-ai obținut?... Andrew, ești un prost. Merită sacrificiul?

— Dacă asta îmi aduce condiția umană, atunci merită. Dacă nu, va aduce un sfârșit chinurilor mele. Merită și asta.

Apoi, Li-hsing făcuse ceea ce avea s-o uimească și pe ea. Încet, începuse să plângă.

22

Ciudat, dar această din urmă acțiune captase imaginația întregii lumi. Tot ce făcuse până atunci Andrew nu-i influențase prea mult. Dar faptul că acceptase în cele din urmă chiar și moartea pentru a deveni om, era un sacrificiu mult prea mare pentru a fi respins.

Ceremonia finală a fost deliberat programată să coincidă cu cea de-a doua sută aniversare. Legea care să dea expresie voinței populare urma să fie semnată de însuși președintele Terrei. Ceremonia se putea urmări atât în rețeaua globală de televiziune cât și pe Lună și chiar de către coloniile de pe Marte.

Andrew stătea într-un scaun cu roțile. Mai putea să meargă, dar tremura prea tare.

Urmărit de întreaga omenire, Președintele Terrei spusese:

— Cu cincizeci de ani în urmă ai fost declarat Robotul de un secol și jumătate, Andrew. După o pauză și pe un ton mult mai solemn, continuă. Astăzi te declarăm, Andrew Martin, Omul Bicentenar.

Andrew, zâmbind, se ridică anevoie și strânse

mâna președintelui.

23

Andrew stătea întins și gândurile i se ștergeau încet. Disperat, încerca să le prindă. Om! Era om!

Dorea ca acesta să-i fie ultimul gând. Vroia să se dizolve, să moară cu el.

Mai deschise o dată ochii și pentru ultima oară o recunoscu pe Li-hsing, așteptând solemn. Erau și alții acolo, mai mult umbre, umbre nedefinite. Numai Li-hsing se detașa din acest cenușiu profund.

Ușor, imperceptibil, și-a ridicat mâna spre ea, și, foarte slab, a simțit că i-o prinde.

Se stingea în ochii lui, odată cu scurgerea către neant a ultimului său gând. Dar înainte de a dispărea complet, o ultimă amintire efemeră îi reveni în minte și rămase acolo, în creierul sau pozitronic, până în clipa sfârșitului.

„Mică Domnișoară”, șopti încet, dar nu-l mai auzi nimeni.

***

Prin povestirile sale cu roboți, dar mai cu seamă, prin acest Om Bicentenar (povestirea a apărut în 1976 și a fost încununată, în anul următor, cu ambele premii majore ale domeniului – Hugo și Nebula), Isaac Asimov a găsit mijlocul cel mai nimerit de a construi o inspirată alegorie asupra condiției umane. Pentru că robotul Andrew ilustrează cum nu se poate mai bine condiția omului în stare să se ridice deasupra limitelor sale biologice, capabil să depășească orice obstacol atunci când urmărește un ideal (să ne amintim că, deși complet surd, Beethoven a continuat să compună, iar Renoir, paralizat, picta cu penelul legat de braț).

Ca robot, Andrew avea și el limitările lui, circumscrise, mai ales, de cele trei Legi ale roboticii. Iar apărarea propriei existențe îi era chiar imperios cerută de Legea a Treia. Or, Andrew devine cu adevărat o ființă umană, nu prin faptul că alege să fie muritor ca și oamenii, ci prin capacitatea sa de a

se ridică, ca și ei, deasupra limitărilor sale.
Atunci când înțelege că idealurile pot fi puse
mai presus decât viața...

O demonstrație convingătoare că epitetul
inuman nu se mai poate potrivi cu inteligența
artificială.